

ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 346.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v6.2023.4>

М. М. Войнарівський
orcid.org/0000-0002-0510-9932
кандидат юридичних наук,
суддя

Миколаївського районного суду Миколаївської області

ДО ПИТАННЯ ДЖЕРЕЛ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ САНКЦІЙ

Постановка проблеми. Необхідність дослідження питань щодо правових джерел, якими запроваджуються та застосовуються адміністративно-господарські санкції, обумовлено, насамперед, обмежувальними положеннями ч. 2 ст. 238 Господарського кодексу України (далі – ГК України), відповідно до яких види адміністративно-господарських санкцій, умови та порядок їх застосування визначаються цим Кодексом, іншими законодавчими актами. Самі ж адміністративно-господарські санкції (далі – АГС) можуть бути встановлені виключно законами [1]. Поряд із цим, важливого регулятивного значення щодо упорядкування організаційно-господарських відносин, що виникають у зв'язку із застосуванням АГС, набувають і інші джерела права, зокрема, судова практика.

Оскільки, як справедливо підкреслюється у науковій літературі, джерела (форми) права кожної сфери суспільної діяльності є своєрідним показником стану та розвитку правової системи [2, с. 12], визначення основних та допоміжних джерел права, їх співвідношення і ролі у встановленні правової природи та особливостей АГС має важливе як теоретичне, так і практичне значення.

Стан опрацювання проблеми. До аналізу системи та змісту джерел правового регулювання у сфері застосування господарсько-правової відповідальності загалом і адміністративно-господарських санкцій зокрема вдавалось чимало авторів, традиційно спираючись на напрацювання науковців з загальної теорії права. Серед вчених-господарників, які досліджували джерела правового регулювання встановлення та застосування АГС, варто відзначити О.А. Ганич, О.А. Заярного, Л.Р. Левчук, М.В. Кузьменко, О.П. Подцерковного, З.Ф. Татькову, Д.В. Часовникова та іншим. Між тим, подальше системне дослідження особливостей джерел права щодо АГС є об'єктивно необхідним для забезпечення належного правового регулювання інституту АГС.

Враховуючи зазначене, метою цієї статті є удосконалення теоретико-практичної характеристики джерел правового регулювання у сфері застосування адміністративно-господарських санкцій.

Виклад основного матеріалу. Згідно з ст. 250 ГК України за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків. Перелік адміністративно-господарських санкцій, як вже згадувалось, може бути встановлений виключно законом (ч. 2 ст. 238 ГК України).

Отже, норма цієї статті чітко закріплює правове регулювання на рівні законів лише видів адміністративно-господарських санкцій, тоді як питання встановлення умов і порядку їх застосування можуть бути вирішені на рівні як законів, так і підзаконних актів. На це вказують не лише висновки, зроблені Конституційним Судом України у рішенні від 9 липня 1998 року (справа про тлумачення терміну «законодавство») [3] щодо широкого розуміння терміну «законодавство», що включає як закони, так і підзаконні акти, але також положення Закону України «Про правотворчу діяльність», ст. 9 якого розглядає законодавство як систему нормативно-правових актів України різної юридичної сили і чинних міжнародних договорів [4]. Передбачені міжнародними договорами АГС санкції можуть бути застосовані уповноваженими органами України після прийняття закону про міжнародний договір (ст. 14 Закону № 3354-IX).

Крім того, сам ГК України в окремих статтях прямо закріплює можливість на рівні підзаконних нормативно-правових актів установлювати

порядок застосування окремих АГС, наприклад, Кабінетом Міністрів України антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів (ч. 2 ст. 244), але з дотриманням засадничих законодавчих положень про них. Подібний підхід законодавця щодо визначення правових джерел адміністративно-господарських санкцій демонструє прихильність до позитивіської позиції, що можна визнати цілком виправданим у сфері публічних обмежень, якими є досліджувані заходи відповідальності, однак не обмежуються нею.

Д. Х. Липницький і А. Д. Болотова зазначають, що ця група господарських санкцій включає ті з них, які у чітко визначених законом випадках застосовуються тільки відповідними державними органами управління або контролю (антимонопольними органами, органами стандартизації тощо) [5, с. 262]. Таке визначення підкреслює важливу особливість у визначенні джерел правового регулювання АГС: вимога про встановлення видів АГС виключно законами означає встановлення на рівні законів насамперед складів відповідних правопорушень. Розділення правових приписів по різних джерелах видається нелогічним, необґрунтованим та таким, що лише ускладнить і так суперечливу провозастосовну адміністративну і судову практику. Будучи за твердженням І.А. Селіванової «елементом виключно організаційно-господарських відносин» [6, с. 77], цей вид господарських санкцій передбачає жорстке імперативне регулювання, що усуватиме будь-які прояви дискреції.

Між тим, положення окремих законодавчих актів містять «дефектні» формулювання складів правопорушень, жодним чином не пов'язуючи застосовувані санкції із конкретною протиправною поведінкою, значною шкодою, завданою контрагенту чи інтересам держави чи якимись іншими кваліфікуючими критеріями. Наприклад, ч. 3 ст. 25 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» встановлює, що «крім накладання штрафів, зазначених у цій статті, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного експортного контролю, може скасовувати або зупиняти дію відповідно дозволу, висновку чи міжнародного імпорного сертифіката, який він надав такому суб'єкту здійснення міжнародних передач товарів, або скасовувати його реєстрацію в цьому органі як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів, наслідком чого є припинення дії всіх дозвільних документів та документів про гарантії, наданих такому суб'єкту та чинних на день скасування реєстрації» [7].

Зі змісту цієї частини можна зробити висновок, що така АГС, як скасування або зупинення

дії дозволу, висновку чи міжнародного імпорного сертифіката або реєстрації як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів, може застосовуватись у якості як додаткової до адміністративного штрафу, так і самостійної санкції. Але, якщо для застосування штрафу законодавець чітко встановлює кореляцію зі складами правопорушень, вказаними у ст. 24 Закону, то у випадках із самостійним застосуванням зазначеної санкції вирішення питання про наявні обставини для цього здійснюється виключно на розсуд Держекспортконтролю. Як видається, така фрагментарність регулювання значно погіршує становище суб'єкта господарювання, провокуючи випадки необґрунтованого застосування до нього санкцій у сфері експортного контролю та змушуючи його вдаватись до судових позовів, бо інших способів захисту Закон № 549-IV не встановлює. Такий підхід не сприяє єдності практики правозастосування та утвердженню правового господарського порядку у цій сфері [8, с. 69].

Перелік видів АГС, наведений у статті 239 ГК України є невичерпним. Зокрема, органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень та у порядку, встановленому законом, можуть застосовувати до суб'єктів господарювання такі АГС, як: вилучення прибутку (доходу); адміністративно-господарський штраф; стягнення зборів (обов'язкових платежів); застосування антидемпінгових заходів; припинення експортно-імпорних операцій; застосування індивідуального режиму ліцензування на умовах та в порядку, визначених законом; зупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності; анулювання ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності; обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання; ліквідація суб'єкта господарювання. Аналіз вітчизняних законодавчих актів дає можливість визначити як АГС також:

- скасування реєстрації випуску акцій, заборону або обмеження депозитарних операцій, заборону публічної пропозиції акцій (Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»);

- примусовий поділ суб'єкта господарювання, що займає монополічне (домінуюче) становище на ринку (ст. 48 Закону України «Про захист економічної конкуренції»);

- блокування цінних паперів (ст. 48 Закону України «Про захист економічної конкуренції»);

- вилучення неякісної та небезпечної продукції з обігу (Закон України «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції»);

– анулювання дозволу на виконання будівельних робіт (Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності») та інші.

Загалом, лише законів що стосуються інституту АГС в Україні налічується більше 100, тому встановлення їх вичерпного переліку в одному законі чи кодексі видається і неможливим, і недоцільним – незалежно від форми, вони у будь-якому разі втілюватимуть майнові та/або організаційні обмеження щодо правопорушника.

Однак не можна погодитись із необґрунтованим розширенням переліку АГС. Так, О. Білий відносить до адміністративно-господарських санкцій компенсацію шкоди (збитків), яка передбачена ст. 66 Розділу XI Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» та Законом України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» [9, с. 116]. Аналіз змісту цих Законів підтверджує, що вони встановлюють особливе правове регулювання відносин щодо відповідальності за шкоду, завдану потерпілому внаслідок дефекту в продукції або уведення в обіг небезпечної або неякісної продукції, допускаючи субсидіарне застосування положень цивільного, процесуального законодавства та законодавства про захист прав споживачів до відносин, не врегульованих цими Законами (зокрема, щодо відшкодування моральної шкоди). У свою чергу, сам потерпілий повинен довести: 1) наявність шкоди; 2) наявність дефекту в продукції; 3) наявність причинно-наслідкового зв'язку між дефектом в продукції та шкодою (ст. 6), що вказує на його ініціативність у питанні відшкодування збитків, а не перекладання цих обов'язків на уповноважені органи.

Важливо звернути увагу і на ту обставину, що положення ч. 4 ст. 9 Закону України «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції», які встановлюють умови звільнення від відповідальності та зменшення відповідальності виробника за шкоду, кореспондують бланкетній нормі ч. 2 ст. 225 ГК України, яка закріплює, що «законом щодо окремих видів господарських зобов'язань може бути встановлено обмежену відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань». Згадані закони не змінюють загального принципу застосування такої самостійної господарської санкції, як відшкодування збитків на користь потерпілого, зберігаючи виключно її компенсаційний, а не штрафний характер на користь держави, і покликані через імперативне регламентування гарантувати притягнення до відповідальності недобросовісних виробників у цій вразливій сфері.

Важливе значення для встановлення правової природи окремих законодавчих санкцій,

а отже, і визначення порядку їх застосування, має судова практика. Системний підхід до визначення кваліфікуючих ознак окремих груп господарських санкцій, передбачених Розділом V ГК України, дозволив, наприклад, ВС прийти до висновку, що за своєю суттю наслідки, передбачені статтею 208 ГК України, є адміністративно-господарськими санкціями, які повинні застосовуватись у межах строків, визначених статтею 250 ГК України. Мова йде про застосування наслідків недійсності правочинів: «якщо господарське зобов'язання визнано недійсним як таке, що вчинено з метою, яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства, то за наявності наміру в обох сторін – у разі виконання зобов'язання обома сторонами – в доход держави за рішенням суду стягується все одержане ними за зобов'язанням, а у разі виконання зобов'язання однією стороною з другої сторони стягується в доход держави все одержане нею, а також все належне з неї першій стороні на відшкодування одержаного. У разі наявності наміру лише у однієї із сторін усе одержане нею повинно бути повернено другій стороні, а одержане останньою або належне їй на відшкодування виконаного стягується за рішенням суду в доход держави» [1]. Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду у справі № 160/14095/21 підтвердив, що «відмовляючи в задоволенні позовних вимог ГУ ДПС про застосування наслідків недійсності правочину, суд першої інстанції врахував висновки Верховного Суду, викладені у постановках від 20 червня 2018 року у справі № 802/470/17-а, від 16 жовтня 2019 року у справі № 2а-1670/8497/11, від 03 вересня 2020 року у справі № 2А/0370/3414/12, згідно з якими санкції, встановлені частиною першою статті 208 Господарського кодексу України, є конфіскаційними, та стягуються за рішенням суду в дохід держави за порушення правил здійснення господарської діяльності, не є цивільно-правовими, є адміністративно-господарськими як такі, що відповідають визначенню частини першої статті 238 ГК України, а тому такі санкції можуть застосовуватись лише протягом строків, встановлених статтею 250 ГК України» [10].

Хоча судова практика не віднесена в Україні до формальних джерел права, її роль в тлумаченні та установленні змісту правових норм щодо АГС важко переоцінити. Особливо, якщо саме суд стає останньою інстанцією для вирішення питання не про наявність підстав для застосування санкцій до суб'єкта господарювання, а взагалі про приналежність конкретних санкцій до групи АГС. У даному випадку слід погодитись із висновком М. Новікової, що «з джерела права

суб'єкт правозастосування виводить зміст правової норми незалежно від визнання його державою, незалежно від того, чи мають джерела права обов'язкову силу або лише переконує значення» [11, с. 73]. Науковець наголошує, що «сміслові значення поняття «джерело права» характеризуються тим, що воно зумовлює необхідність його застосування під час регулювання суспільних відносин» [11, с. 73]. Тому особливо у сферах, де застосування права є основною формою його реалізації (заходи відповідальності – одна з них (примітка авт.), визначення юридичного статусу судової практики є питанням, що вимагає нагального вирішення.

Аналізуючи власне зміст правових норм щодо АГС, доречно використовувати запропонований Д. Часовниковим поділ, за яким можна серед закріплених нормативних установлень виділити:

- умови, що впливають на сам факт можливості застосування АГС. До таких умов віднесено умови щодо строків реалізації відповідальності;
- умови, що впливають на види АГС. Ця умова пов'язується з наявністю спеціальної правосуб'єктності у правопорушника;
- умови, що впливають на розмір АГС, наприклад, повторність правопорушення [12, с. 234].

Застосовуючи цей підхід, доречно розмежувати правові джерела, які не лише фіксують/запроваджують адміністративно-господарські санкції, а й ті, що закріплюють спеціальні умови і порядок їх застосування.

У багатьох випадках положення щодо порядку застосування санкцій поєднуються із положеннями щодо різновидів цих санкцій.

Зокрема, загальний строк застосування адміністративно-господарських санкцій до суб'єкта господарювання згідно зі статтею 250 ГК України становить «шість місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше як через один рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності, крім випадків, передбачених законом». Дія цієї статті не поширюється на штрафні санкції, розмір і порядок стягнення яких визначені Податковим кодексом України, законами України «Про валюту і валютні операції», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні послуги» та іншими законами України, контроль за дотриманням яких покладено на податкові та митні органи. Дія цієї статті не поширюється на адміністративно-господарські санкції, передбачені законами України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» та «Про загальну безпечність нехарчової продукції», «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів» [1].

Відповідні заходи впливу за порушення вимог валютного законодавства (крім порушення стро-

ків за операціями з експорту та імпорту товарів) можуть бути застосовані протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше ніж через три роки з дня його вчинення згідно з ч. 2 ст. 15 Закону України «Про валюту і валютні операції» [13]. Подібні умови щодо строків встановлює і ч. 3 ст. 84 Закону України «Про платіжні послуги» щодо права Національного банку України застосовувати у разі порушення об'єктом нагляду (крім банків) та/або оверсайта вимог законодавства, що регулює діяльність на платіжному ринку, та/або у разі недостатності заходів з управління ризиками, що вживаються для захисту інтересів споживачів платіжних послуг застосовувати адекватні заходи впливу [14].

Закріплення більш тривалих строків покликано, з одного боку, посилити належний контроль у сферах, де держава вбачає підвищені ризики для публічного (суспільного) порядку та стабільного господарювання – це сфери оподаткування, розрахунків, безпечності продукції тощо. І.Ф. Коваль зазначає, що публічний інтерес у цих питаннях «пов'язаний із належним функціонуванням економіки, фінансової системи держави, розвитком економічної конкуренції, недопущенням недобросовісної конкуренції тощо. Мова йде про такі порушення, наслідки яких зачіпають інтереси невизначеного кола учасників господарських відносин, загрожують стабільності правопорядку загалом [15, с. 375]. З іншого боку, законодавець прагне узгодити практику застосування адміністративно-господарських санкцій як в адміністративному, так і судовому порядку, зменшивши кількість випадків ігнорування імперативних приписів щодо пресічних строків, які роблять їх застосування неправомірним.

Зокрема, у черговий раз переглядаючи судові акти з підстав неоднакового застосування норм матеріального та процесуального права, Верховний Суд підкреслив, що «цей строк повинен розглядатися як такий, що встановлює терміни, протягом і в межах яких податковий орган, на якого Податковим кодексом України покладено обов'язок з контролю за додержанням податкового та іншого законодавства, має право ініціювати перед судом питання застосування наслідків недійсності правочину (процесуальний строк звернення до суду), оскільки застосування таких наслідків є видом адміністративно-господарської санкції, яка передбачена главою 27 Розділу V ГК України. Цей строк також повинен розглядатися і як граничний строк для вжиття (накладення) таких заходів судом (матеріально-правовий строк – строк давності) (див. Постанову Верховного Суду від 25 липня 2023 року у справі № 160/14095/21 (провадження № К/990/30146/22) [10].

При цьому звертає увагу той факт, що система законодавчої диверсифікації строків застосу-

вання АГС не має на сьогодні, на жаль, системного характеру. Наприклад, в статті 250 ГК України, яку у літературі визначають однією з найбільш дієвих положень ГК України [16, с. 330], йдеться про те, що штрафні санкції, розмір і порядок стягнення яких визначені Податковим кодексом України, законами України «Про валюту і валютні операції», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні послуги» та іншими законами України, контроль за дотриманням яких покладено на податкові та митні органи. Але, для прикладу, Закон «Про валюту і валютні операції» встановлює не адміністративно-господарські санкції лише у формі штрафів, але й у інших формах. Зокрема, йдеться про «обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів валютних операцій» (п.п. «б» п. 2 ч. 1 ст. 14 Закону), зупинення або відкликання (анулювання) ліцензії на здійснення валютних операцій (п.п. «г» п. 2 ч. 1 ст. 14 Закону). При цьому в ч. 2 ст. 15 Закону «Про валюту і валютні операції» встановлено, що заходи впливу (які є за характером адміністративно-господарськими санкціями – авт.) можуть бути застосовані протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше ніж через три роки з дня його вчинення. Отже виникає колізія між положеннями ст. 250 ГК та положеннями закону. Враховуючи правило ч. 2 ст. 66 Закону України «Про правотворчу діяльність» – «[у] разі виявлення колізії між кодексом і первинним законом пріоритет у застосуванні має норма права, що міститься у кодексі, якщо інше не передбачено таким кодексом, – пріоритет у застосуванні має надаватися положенням ГК України [4]. Це означає, що для порядку стягнення штрафних санкцій у сфері дії Закону «Про валюту і валютні операції» має застосовуватися інший порядок, ніж той, що поширюється на інші АГС в цій саме сфері. Такий стан законодавчого регулювання явно не відповідає принципам розумності та передбачуваності.

Висновки. Система нормативно-правових актів, якими впроваджуються адміністративно-господарські санкції для суб'єктів господарювання та встановлюються умови та особливості їх застосування, є надзвичайно розгалуженою та численною. Попри обмеження на встановлення АГС виключно на рівні законів, вирішити питання про приналежність застосовуваної санкції до групи адміністративно-господарських часом вдається лише на підставі засадничих положень гл. 27 ГК України та судової практики. Роль останньої у забезпеченні належного правового регулювання АГС невпинно зростає, оскільки саме суд є інституцією, яка найтісніше пов'язана із вирішенням проблем незаконного чи необґрунтованого застосування АГС до

суб'єктів господарювання. Подальше удосконалення правового регулювання притягнення до адміністративно-господарської відповідальності у напрямку встановлення чітких, зрозумілих та адекватних правил та практик правозастосування є вкрай важливим як в умовах воєнного стану, коли суб'єкти господарювання і так перебувають під тиском багатьох чинників, так і з огляду на тенденції посилення глобалізаційних процесів та розширення міжнародної господарської практики для формування позитивного іміджу вітчизняної економіки.

Література

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 1–20, № 21–22, ст.144.
2. Делія Ю. Джерела(форми) права у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні (загальнотеоретичний аспект). Правовий часопис Донбасу. 2018. № 3 (64). С. 12–18.
3. Рішення у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») : Рішення Конституційного суду України від 09.07.1998 р. № 12-рп/98. Офіційний вісник України від 27.08.1998–1998 р., № 32, стор. 59, ст. 1209.
4. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>
5. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. ред. В. К. Мамутова. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 441 с.
6. Селіванова І. А. Співвідношення Цивільного та Господарського кодексу України в регулюванні відповідальності за порушення у сфері господарювання. Господарське законодавство України: практика застосування та перспективи розвитку в контексті європейського вибору: зб. наук. пр. Донецьк : ІСПД НАН України. 2005. С. 75–79.
7. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання : Закон України від 20.02.2003 № 549-IV. Відомості Верховної Ради України, 2003, № 23, ст. 148.
8. Podtserkovnyi, O. (2023). Legal Support of State Economic Policies of Ukraine in the Context of Investment Development and Protection of Competition. In: Richter, H. (eds) Competition and Intellectual Property Law in Ukraine. MPI Studies on Intellectual Property and Competition Law, vol. 31. Springer, Berlin, Heidelberg. P. 65–102.
9. Білий О. Адміністративно-господарські санкції в контексті безпечності продукції. Юридичний вісник. 2019. № 2. С. 113–118.
10. Постанова Верховного Суду від 25 липня 2023 року у справі № 160/14095/21 (провадження № К/990/30146/22). URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/2023_08_14_160_14095_21
11. Новікова М. Загальнотеоретичні підходи до визначення джерел права. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 2. С. 71–75.

12. Часовников Д.В. Підстави застосування адміністративно-господарських санкцій на ринку цінних паперів. Часопис Київського університету права. 2020. № 3. С. 233–238.

13. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII. Відомості Верховної Ради, 2018, № 30, ст. 239.

14. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>

15. Коваль І.Ф. Господарсько-правове регулювання відносин у сфері промислової власності : монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2013. 640 с.

16. Господарське право: Підручник. Видання 3-є доповнене та перероблене / О.П. Подцерковний, В.Г. Олюха, О.О. Квасніцька та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Одеса: Фенікс, 2018. 616 с.

Анотація

Войнарівський М. М. До питання джерел правового регулювання адміністративно-господарських санкцій. – Стаття.

У статті надано теоретико-практичну характеристику джерел правового регулювання у сфері застосування адміністративно-господарських санкцій.

Відзначено, що обраний законодавцем підхід щодо визначення правових джерел адміністративно-господарських санкцій демонструє прихильність до позитивістської позиції, що можна визнати цілком виправданим у сфері публічних обмежень. Обґрунтовано, що вимога про встановлення видів адміністративно-господарських санкцій виключно законами означає встановлення на рівні законів і складів відповідних правопорушень. Розділення правових приписів по різних джерелах видається нелогічним, необґрунтованим та таким, що лише ускладнить і так суперечливу правозастосовну адміністративну і судову практику. З огляду на організаційно-господарський характер правовідносин, що виникають у зв'язку із застосуванням таких санкцій, вказується на недопустимість дискреції уповноважених державних органів щодо самостійного встановлення складу правопорушень та інших умов застосування адміністративно-господарських санкцій. Фрагментарність правового регулювання у частині встановлення складів правопорушень значно погіршує становище суб'єкта господарювання, провокуючи випадки необґрунтованого застосування до нього санкцій та змушуючи його вдаватись до судових позовів.

Доведено посилення ролі та значення судової практики у правовому регулюванні адміністративно-господарських санкцій в частині вирішення питань щодо встановлення правової природи окремих законодавчих санкцій, а отже, і визначення порядку їх застосування. Подальше удосконалення правового регулювання притягнення до адміністративно-господарської відповідальності у напрямку встановлення чітких, зрозумілих та адекватних правил та практик правозастосування є вкрай важливим як в умовах воєнного стану, коли суб'єкти господарювання і так перебу-

вають під тиском багатьох чинників, так і з огляду на тенденції посилення глобалізаційних процесів та розширення міжнародної господарської практики для формування позитивного іміджу вітчизняної економіки.

Ключові слова: господарська відповідальність, адміністративно-господарські санкції, господарське правопорушення, санкції, організаційно-господарські відносини, судова практика, джерела правового регулювання.

Summary

Voinarivskiy M. M. To the issue of principles of administrative and economic sanctions. – Article.

The article provides a theoretical and practical description of sources of legal regulation in the field of application of administrative and economic sanctions.

It is noted that the approach chosen by the legislator regarding the determination of legal sources of administrative and economic sanctions demonstrates a commitment to a positivist position, which can be considered fully justified in the field of public restrictions. The author substantiates that the requirement to establish the types of administrative and economic sanctions exclusively by laws means that the respective offences are also established at the level of laws. The division of legal prescriptions by different sources seems illogical, unreasonable and will only complicate the already contradictory administrative and judicial practice. Given the organisational and economic nature of legal relations arising in connection with the application of such sanctions, the author points out that the discretion of authorised state bodies to independently determine the elements of offences and other conditions for the application of administrative and economic sanctions is inadmissible. The fragmentedness of legal regulation in terms of establishing the elements of offenses significantly worsens the situation of the business entities, provoking cases of unjustified sanctions to it and forcing them to resort to legal actions.

The author proves that the role and importance of judicial practice in the legal regulation of administrative and economic sanctions should be strengthened in terms of resolving issues related to establishing the legal nature of certain legislative sanctions and, consequently, determining the procedure for their application. Further improvement of the legal regulation of bringing to administrative and economic liability in the direction of establishing clear, understandable and adequate rules and practices of law enforcement is extremely important both in the conditions of martial law, when business entities are already under pressure from many factors, and in view of the trends of increasing globalisation and expansion of international business practices to create a positive image of the domestic economy.

Key words: economic liability, administrative and economic sanctions, economic offence, sanctions, organisational and economic relations, judicial practice, sources of legal regulation.